

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Ліна СМІРНОВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто вплив пісенної творчості (на прикладі англomовної пісні) на підвищення ефективності навчання іноземної мови студентів немовних факультетів. Досліджено її методичний потенціал. Підкреслено значення іноземної пісні як ефективного елемента сугестивного методу навчання.

Ключові слова: іноземна пісня, іноземні мови, немовні факультети, сугестивний метод, стратегії навчання.

The influence of a song as an art (English song is taken as an example) on the effectiveness of teaching foreign languages at nonlinguistic faculties is considered. Its potential from the point of view of language teaching methods is examined. The meaning of the foreign language song as an effective element of the suggestive method of teaching is underlined.

Key words: a foreign language song, foreign languages, nonlinguistic faculties, suggestive method, strategies of teaching.

Актуальною проблемою викладання іноземних мов на немовних факультетах виступає орієнтація всього навчального процесу на активну роботу студентів, створення умов для їхнього продуктивного навчання та саморозвитку, забезпечення відповідного освітнього середовища для формування їхньої відкритості. Особистісна відкритість, на нашу думку, являє собою індивідуальну властивість студента яка орієнтує на отримання результату від різного роду діяльності. Відкритість є автентичною диспозицією особистості до нових переживань, дій, поглядів, сприйняття навколишньої реальності тощо.

Один із шляхів вирішення зазначеної проблеми вбачаємо у використанні феномену пісні як ефективного засобу навчання іноземній мові на немовних факультетах.

Проблемам навчання студентів розуміти соціокультурну інформацію при читанні іноземних текстів присвячені роботи Жирнкової Л., Журавльової Л., Зіновієвої М., Кулібіної Н. та інших науковців. Різні аспекти використання пісенної творчості у викладанні іноземної мови серед різних вікових категорій розглядаються у дослідженнях Белоножко Н., Некрасової О., Селезненко І. та інших. Науковці Невежина І., Аітов В., Гнілова Т., Андрєєва

І., Ачкасова Н., Маковеева Ю. у своїх дослідженнях звертаються до різних музичних жанрів і знаходять різноманітні шляхи їх застосування.

Аналіз літератури з проблеми та власний досвід використання сугестивних методів у процесі навчання іноземній мові на немовних факультетах свідчать, що завдяки застосуванню пісні, наприклад англомовної, можна виявляти резерви як самого процесу, так і особистості студента; збільшуються дидактичні можливості викладача. Отже мета нашої статті полягає у визначенні методичного потенціалу застосування іншомовної пісні як ефективного засобу навчання іноземних мов на немовних факультетах.

Пісня є унікальним жанром, який поєднує в собі поезію та музику, з одного боку, а з іншого – це живе віддзеркалення різних сфер суспільства. Вона виступає автентичним джерелом пізнання іноземної мови та культури, незвичайним видом комунікації та мистецтва, за допомогою якого висвітлюються проблеми не лише емоційного плану, але і соціальних явищ в суспільстві, світі.

Точка зору про психологічні та методичні переваги застосування іншомовної пісні на різних етапах навчання іноземній мові є загальновизнаною. Водночас, наш практичний досвід доводить, що вона також є досить потужним дидактичним та культурознавчим матеріалом під час викладання на немовних факультетах.

Варто згадати кілька причин, що зумовлюють важливість пісні та її особливе місце в процесі навчання та залучення студента до іншомовної культури, а саме: пісня є засобом безпосереднього ознайомлення з відповідною культурою; вона поєднує вербальний текст і мелодію, що допомагає студентам розслабитися, але при цьому продовжити засвоювати фонетичний, лексичний, граматичний та лінгвокраїнознавчий феномен, чим виконує психотерапевтичну й дидактичну функції; вона виступає важливим аспектом у мотивації та зацікавленні студента у вивченні іноземної мови [2: 146].

Пісні покликані сприяти пробудженню інтересу до соціокультурних особливостей іншомовної культури, дають змогу на емоційному рівні відчувати гостроту тих чи інших соціальних проблем. Використання пісні у навчальному процесі забезпечує позитивне поле для сприймання інформації, вона являється творчим компонентом що, безперечно, продуктивно впливає на розуміння студентами культурних особливостей, стилю життя носіїв мови тощо, дає можливість по-іншому сприйняти світ, себе у соціумі.

На прикладі використання англомовної пісні ми дослідили її методичний потенціал. Як відомо, використання пісні знайшло широке застосування в англомовних країнах у навчанні рідної (англійської) мови на початковому етапі. Отже, серія пісень може бути підібрана та призначатись саме для студентів немовних факультетів; музичне супроводження тексту пісні утворює фон для сприйняття (ритм, правильний наголос, інтонація та мелодика мови). Крім того, в піснях зосереджений потенціал найбільш уживаних мовленнєвих зразків.

Цей засіб, на нашу думку, може активно використовуватися для навчання різних аспектів іноземної мови у вищих навчальних закладах. Під час аналізу будемо притримуватися чотирьох стратегій вивчення іноземної мови за Мартоном В., а саме: рецептивної, комунікативної, реконструктивної та еклектичної.

Рецептивна стратегія навчання базується на вродженому механізмі перетворення мовних даних, який відповідає як за процес засвоєння рідної мови, так і за засвоєння мови іноземної. Однією з відомих методик, яка базується на рецептивній стратегії є цілковито фізична реакція (TPR) [3]. Ця методика ефективна для дорослого, здатного зосередитися студента немовного факультету і тут пісня може відігравати важливу роль.

Студент слухає пісню та одночасно виконує завдання, метою яких є показати розуміння тексту, який є в даному музичному творі. Для рецептивної стратегії важливим є кількість і якість мовних даних. Використання іншомовної пісні, як автентичного матеріалу, сприяє покращенню контакту студента з певними мовними даними. Слід звертати увагу на умови, в яких відбувається перехід від рецептивних навичок до продуктивних.

Зазвичай, збільшенню навчального потенціалу іншомовної пісні сприяє використання вправ, головним чином питань та контрольних завдань (це можуть бути тести з альтернативним вибором, підстановчі вправи тощо). Важливим є також тлумачення лексики,

під час якого застосовуються або семантичний (використання загальних знань) або синтактичний (зосередження на формальних рисах мови) аспекти.

Безперечною перевагою є можливість розподілити пісні й завдання до них за ступенем складності. Пісні знайомлять студентів з кращими досягненнями минулих років і сьогодення, розвивають у студентів відчуття відмінності ритмічного та інтонаційного малюнка; дають можливість розглянути граматичну структуру й вивчати її значно простіше незалежно від складності. Проте тут необхідно наголосити на ретельній підготовці навчального процесу для ефективного засвоєння прослуханого в мовній та мовленнєвій практиці.

Отже, слід зазначити, що використання музично-текстового матеріалу та завдань до нього, метою яких є розуміння тексту чи засвоєння правильних мовних форм, відповідає основам рецептивної стратегії вивчення мови.

Наступною стратегію, на яку ми звертаємо увагу є комунікативна стратегія. Ключовим для засвоєння мови, згідно з комунікативною стратегією є використання мовлення, навіть якщо на початковому етапі вивчення мови висловлювання є граматично неправильними.

Прихильники комунікативної стратегії, вважають, що створення умов наближених до природних, є невід'ємною частиною навчання. Ми цілком погоджуємося з порадою використовувати елементи сугестивного методу, які подобаються студентам, тобто не викликають стресу, а зумовлюють застосування позитивних емоцій при виконанні певного завдання. До такого елементу й відноситься іншомовна пісня.

Загалом використання такого способу сприяє відновленню інтересу до вивчення мови, а також вдалому подоланню психологічного бар'єру в іноземній комунікації.

Принцип домінування проблемних завдань на заняттях з іноземної мови засобами іншомовної пісні зорієнтований на побудову такої методичної дії, за якої, виходячи з інтелектуального потенціалу студентів та спираючись на рівень їх комунікативних навичок, студенти немовних факультетів виконують певні культурознавчі завдання, а саме:

- тренуються в зборі, систематизації, узагальненні та інтерпретації культурознавчої інформації;
- оволодівають стратегіями культурознавчого пошуку та способами інтерпретації культурних явищ і подій;
- розвивають культурно-комунікативну компетенцію, яка допомагає студентам орієнтуватися у певних випадках іншомовного спілкування;
- формують та поглиблюють своє уявлення про специфіку граматичних та лексичних явищ;
- беруть участь у творчих роботах культурознавчого та комунікативно-пізнавального характеру.

Враховуючи характер вище зазначених аспектів засвоєння пісні ми виділяємо у структурі процесу навчання іноземній мові на немовних факультетах такі компоненти, як: структурний, композиційний та лінгвокраїнознавчий, кожен з яких має свою домінанту. Зміст цих компонентів складають відповідні знання, вміння та навички.

Так, до структурного компонента входять структурно-функціональні знання та граматичні навички; до композиційного – емоційно-слухові вміння та навички; лінгвокраїнознавчий компонент включає соціокультурні, лінгвістичні та екстралінгвістичні знання, лінгвокраїнознавчі вміння та навички пізнавального й інтерпретаційного характеру.

Під час вивчення пісні ми можемо виділити етапи, що забезпечують ефективний процес залучення до іншомовної культури студентів немовних факультетів, а саме:

- композиційно-ознайомлювальний;
- структурно-ознайомлювальний;
- структурно-орієнтовний;
- лінгвокраїнознавчий;
- пізнавальний;
- інтерпретаційний.

Слід зазначити, що завдяки професійно скорегованій роботі з текстом та музичним супроводом іншомовної пісні студенти мають позитивний заряд, що змушує працювати обидві півкулі головного мозку, чого можливо досягти не з великою кількістю видів роботи. Це також дозволяє студентам збагатити словниковий запас, та засвоїти мовні структури підсвідомо. Особистість отримує певні соціокультурні знання, які позитивним чином впливають на подальший розвиток і самовдосконалення майбутнього фахівця.

Наступна стратегія – реконструктивна. Згідно з цією стратегією студент засвоює мову, виконуючи вправи реконструктивного характеру. Його компетенція розвивається поступово, оскільки студент використовує іншомовний текст пісні для повторення, узагальнення, перекладу тощо.

Для даної стратегії надзвичайно важливим компонентом є правильна вимова. Багаторазове повторення тексту веде до запам'ятовування. Текст відповідно підібраної іншомовної пісні може стати моделлю, яка призначена для реконструкції, яка, до того ж, не є нудною (з огляду на естетичні та емоційні цінності, які викликає музичний твір), адже багаторазове повторення пісні вважається процесом природнім.

Одночасно з поступовим розвитком навичок реконструювання текстів пісень, студент поступово розвиває здатність конструювати власне мовлення, яке має базуватися на інформації цих текстів. Добре заплановані вправи, які ґрунтуються на текстовому матеріалі пісні, дозволяють збільшити можливість повторення слів та мовних структур.

Еклектична стратегія вивчення становить комбінацію згаданих трьох стратегій. Оскільки метою дослідження не є оцінка ефективності визначених стратегій, а тільки аналіз потенційного застосування іншомовної пісні як ефективного засобу при вивченні іноземних мов на немовних факультетах, то обмежимося твердженням, що в залежності від прийнятої комбінації стратегій вивчення, можливим є застосування пісні в таких функціях, які властиві даній комбінації основних складових стратегії. Тим самим, еклектична стратегія створює найбільше можливостей використання потенціалу музичних творів у процесі вивчення іноземної мови.

У використанні іншомовної пісні як засобу є переваги й у процесі навчання читання та аудіювання, коли вони функціонують одночасно, доповнюють одне одного, тим самим компенсують ті обмеження, що пов'язані зі слуховим та зоровим сприйняттям інформації. Наприклад, читач може зрозуміти те, що не вловив слухач. Оскільки зорове сприйняття друкованого тексту завжди супроводжується внутрішнім проказуванням, то слухове сприйняття цієї інформації може сприяти її кращому розумінню. Сприймання англійського тексту значно підвищується, якщо він має музичний супровід. Пісня поєднує вербальний текст і мелодію, що дає змогу студентам розслабитися психологічно й емоційно, але, при цьому, продовжити засвоювати фонетичний, лексичний та граматичний феномен.

Мелодія, котра є популярною та улюбленою студентом, адже саме її він мріяв співати разом із виконавцем, викликає у слухача внутрішні картини бачення, певні асоціації, створює певний емоційний настрій, тим самим сприяє кращому розумінню та сприйманню контексту пісні. Це також допомагає вільному запам'ятовуванню слів, краса виразів в яких стає додатковою інформацією, що проходить через ритмічний малюнок, тембр і силу звучання, мелодію, паузи, фразовий і логічний наголос.

Відомо, що при слуховому сприйнятті засвоюється – 15% інформації, при зоровому – 25%, а при слухозоровому – 60%. Тобто комплексне використання пісні, як ніщо інше, сприяє більш успішному засвоєнню інформації та її подальшому запам'ятовуванню. Використання пісні як виду діяльності на занятті можливе в різній послідовності, наприклад:

- 1) аудіювання запису пісні – читання тексту пісні;
- 2) читання тексту пісні – аудіювання запису пісні;
- 3) читання графічного тексту пісні + аудіювання запису пісні.

Така послідовність використання запису пісні в кожному окремому випадку має свої переваги. Наприклад, «аудіювання запису пісні – читання тексту пісні» дає можливість навчати виразного читання. Чим краще й легше студент читає вголос, тим легше читає він про себе. Таким чином читаючи вголос, студент закріплює навички артикуляції, закріплює інтонаційні зразки, чим розвиває в себе фонетично правильне мовлення [5: 79]. Звичайно, що

це не тільки шлях до розуміння значення пісні, але й розуміння прихованого підтексту, його неоднозначності, емоційного наповнення. Крім того, ця послідовність запобігає формуванню негативних навичок неправильної вимови під час читання, промовляння.

Послідовність «читання пісні – аудіювання запису пісні» містить механізм прогнозування, що позитивно впливає на розвиток психічних процесів студентів. Особливо корисно використовувати таку послідовність з погляду подолання психологічного та лінгвістичного бар'єрів сприйняття іноземної мови на слух. Така послідовність є однозначно продуктивною, оскільки допомагає студентові відчути свою спроможність до аудіювання, а також сприяє вдалому виконанню різноманітних завдань після аудіювання.

Використання «читання пісні – аудіювання запису пісні» забезпечує можливість жвавого обговорення актуальних для молоді питань, оскільки наявність тексту пісні є важливою опорою для студента, з одного боку, з іншого – пісня сама собою прекрасно мотивує (підштовхує) студента до дискусії (особливо якщо пісня подобається).

Доцільність використання прийому «читання графічного тексту + аудіювання запису пісні» продиктована наявними розбіжностями між друкованим і звуковим варіантами пісні. Трапляється, що текст пісні має на увазі складний підтекст, об'ємний зміст та різноманітні засоби вираження, й одночасне прослуховування та читання тексту пісні зменшує імовірність ускладнень сприйняття. Студенти також мають очевидну можливість зрозуміти, що граматичне значення не завжди збігається з внутрішнім змістом [4: 7].

Слід відзначити що вплив іншомовної пісні в дослідженнях з методики викладання іноземної мови на немовних факультетах поки що не набув достатнього висвітлення. Ось чому перспективним є теоретичне обґрунтування різних аспектів застосування цього важливого елементу навчання, добір іншомовних пісень тощо. Подальшому вивченню підлягає співвідношення вербальної і невербальної інформації, доцільність використання різних видів роботи зі студентами (керована, самостійна, групова, індивідуальна).

На жаль, іншомовні пісні не знайшли поки широкого застосування у вузівській практиці. Тому цей важливий елемент навчання, розглянутий нами, є актуальним теоретичним й практичним обґрунтуванням ефективних методів навчання іноземної мови на немовних факультетах.

Перспективним у розрізі подальших досліджень є аналіз змістовних і мовних характеристик іншомовної пісні з погляду її відповідності зоровій, звуковій чи аудитивно-зоровій презентації; визначення її послідовності; розробка вправ, які підготовлюють до розуміння, читання, аудіювання пісень тощо, а також контрольних завдань.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мельник Є. Ю. Дидактичний потенціал автентичних пісень на уроках французької мови / Є. Ю. Мельник // Іноземні мови, 2003. – № 4. – С. 15– 19.
2. Смірнова Л. Л. Пісня як засіб залучення майбутніх вчителів іноземної мови до іншомовної культури / Л. Л. Смірнова // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – Вип. 74. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 145–149.
3. Marton W. Methods in English language teaching / ed. W. Marton. – New York: Prentice Hall, 1988.
4. Medina S. L. The effects of music on second language vocabulary acquisition / S. L. Medina // FLES News. National network for early language learning, 1993. – № 6. – P. 6 – 8.
5. Siek-Piskozub T. Umuzycznienie glottodydaktyki. Muzyka i piosenka na lekcji języka obcego / T. Siek-Piskozub – Poznań – Motivex, 2002.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ліна Смірнова – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземної філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси – психологічні аспекти сучасних методик викладання іноземної мови.